

Nr III

Av herr Helén m. fl., *angående bostadstillägget för pensionärer, m. m.*

(Lika lydande med motion nr 122 i Andra kammaren)

Sammanfattning

Ensamstående i alla inkomstlägen upplever, att deras situation är svårare än de giftas. Det kan gälla t. ex. de olika skattesatserna för ensamstående utan barn och bostadsförmedlingens praxis, men man kan också på ett mera diffust sätt känna det som om samhället bara räknar med de fullständiga familjerna.

I motionen pekas på en del reformer, som om de genomförs skulle vara till gagn för många ensamstående:

Individuell beskattning, som nu äntligen tycks komma.

En generösare behandling av de ensamståendes bostadsfrågor.

Möjlighet till bosättningslån också för ensamstående utan barn.

Snabb utbyggnad av boendeservicen.

Rätt för föräldrar med hemmavarande minderåriga barn till egen sjukpenning vid barns sjukdom.

Samma regler för bostadstillägg för ensamstående pensionär som för gifta.

Skälig hänsyn vid beskattningen till fastställda underhållsbidrag.

En skyndsam, allsidig översyn av de problem och svårigheter, som möter olika kategorier ensamstående i samhället.

I en nyutkommen avhandling av Jon Kruuse, *Varaktiga konsumtionsvarors spridning 1910—1965*, visar det sig, med den metodik författaren använt (nämligen undersökning av vilka varaktiga konsumtionsvaror som finns angivna i bouppteckningar under åren 1910—1965 i vissa delar av Västsverige och fördelning av materialet bl. a. på socialgrupper), att en standardklyfta, som inte minskat utan tvärtom ökat under de senare åren, är den mellan gifta och ogifta i socialgrupp 3. Mellan de bägge övriga socialgrupperna och de gifta i socialgrupp 3 har klyftorna minskats, men de ogifta i den senare gruppen har blivit fattigare och fattigare, i förhållande till de övriga. Detta torde kunna tolkas så, att ensamstående människor i högre grad än andra kommer i riskzonen i välfärdssamhället. Visserligen kan inte samma brutala skillnad avläsas direkt på de i denna avhandling givna siffrorna när det gäller grupper med högre inkomst, men på andra sätt upplever dock de ensamstående i alla inkomstlägen, att deras situation är svåra-

re än de giftas. Det är inte bara så, att olika bestämmelser, skattesatser, bostadsförmedlingens praxis m. m. direkt sätter de ensamstående i strykklass. De upplever dessutom på många mera diffusa sätt, att samhället huvudsakligen räknar med de fullständiga familjerna som riktiga samhällsmedlemmar och fullvärdiga människor. Hur litet avsedd en sådan värdering än må vara, är den ändå en psykologisk realitet för många ensamma människor och gör att svårigheter med ekonomi, bostad och sociala stödåtgärder upplevs ännu bittrare än de skulle behöva göra.

Fruktbara är de ansatser till gemenskapsanordningar i nya bostadsområden, som föreslagits från många håll och som servicekommittén även förväntas diskutera. Här kan man hoppas, att med tiden få se nya bosättnings- och umgängesformer växa fram, stödda av nya sätt att planera själva husen och stadsdelarna, varigenom åtminstone en del av de alltför stora skillnaderna mellan giftas och ensamståendes rent mänskliga situation kan komma att försvinna till båtnad för alla.

Detta är emellertid en utveckling på lång sikt och lär bl. a. fordra en ganska stor psykisk omställning hos dem som skall kunna dra nytta av den. För den nuvarande situationen är det andra, politiska åtgärder, som närmast måste till, om de ensamstående skall kunna komma i något så när samma läge som de gifta. Det är ju inte någon liten minoritet det är fråga om — enligt senaste beräkningar skall det vara ungefär en miljon människor i arbetsför ålder, vartill kommer nära en halv miljon ensamstående folkpensionärer, de senare en grupp, vilken som bekant ökar för varje år.

Denna stora grupp människor omfattar visserligen folk i skiftande livssituationer, unga, gamla, ogifta, förut gifta, välutbildade och utbildade, människor i tätort och människor i glesbygd. Vissa avvigsidor i deras situation är dock gemensamma för många av dem och bör genom samhällsreformer kunna avhjälpas.

Detta gäller framför allt skattesatserna och bostadsförhållandena.

Från de ensamståendes synpunkt är individuell beskattning en ytterst väsentlig reform. Den tar bort orättvisan i att icke gifta beskattas hårdare än gifta utan barn. I statsverkspropositionen aviseras huvuddragen i den skattereform, som finansministern har för avsikt att förelägga årets riksdag. Förslaget till skattereform innehåller ett förslag också om genomförd individuell beskattning, så att ogifta och gifta beskattas efter samma skatteskala. Givetvis måste sådana övergångsanordningar skapas, som under inte obetydlig tid gör det möjligt att ta hänsyn till de kvinnor som på grund av bristande utbildning, ålder eller ensidig näringsstruktur på orten har begränsade möjligheter till förvärvsarbete.

Bostadsfrågan

De ensamstående drabbas i särskilt hög grad av den svåra bostadssituationen i vårt land. En ensamstående får i många kommuner — oavsett behovet

av bostad — vänta betydligt längre på en sådan än andra kategorier bostadssökande. Detta innebär i praktiken ofta, att ensamstående helt enkelt inte kan få bostad genom förmedlingen. De lägenheter som erbjuds ensamstående genom bostadsförmedlingen håller ofta mycket låg utrymmesstandard — i regel inte större än ett rum och kokvrå. De ensamstående hänvisas därigenom inte sällan till att permanent vara inneboende med allt vad detta för med sig av negativa effekter.

En särskild aspekt på de ensamståendes bostadsproblem utgör de svårigheter som ibland uppstår vid skilsmässor, där den ena parten — vanligen mannen — plötsligt mister sin bostad och tvingas till ett förnedrande flackande mellan tillfälliga sovplatser. Sådana påfrestningar, som inträffar i en redan mycket svår situation, ökar riskerna för asocialitet och alkoholmissbruk.

Inte minst för att förbättra de ensamståendes bostadssituation är det angeläget att kraftfulla åtgärder vidtages. När bostadsbyggnadsprogrammen upprättas är det nödvändigt att även de ensamståendes behov av tillfredsställande bostäder beaktas. Bl. a. bör möjligheten att bygga mindre radhuslägenheter om 1—3 rum och kök beaktas. Även ensamstående har rätt att kunna kräva bostad med markkontakt och egen trädgård. Behovet av boendeservice för ensamstående motiverar också en ökad satsning på servicehus och serviceområden. En snabb utbyggnad av dessa kan — vilket folkpartiet sedan flera år framhållit — i hög grad underlätta lösningen av boendefrågan för de ensamstående.

Bostadsstyrelsen framhåller i sitt yttrande över motionerna I: 295 och II: 369 1968 att det är möjligt, att personer med fysiska och psykiska men relativt sett utgör en större grupp bland de ensamstående än bland övriga kategorier av boende. För sådana handikappade är kanske insprängda smålägenheter eller uthyrningsrum inte alltid den bästa lösningen på bostadsfrågan. Kontaktsvårigheter kan vara orsak till den isolering en del av dessa befinner sig i, och denna markeras ytterligare, om inte bostadsformen underlättar kontakterna med omgivningen, såsom fallet kan vara för boende i servicehus eller liknande. En ökad produktion av sådana hus bör därför övervägas.

Vi instämmer i denna bedömning.

Bostadsstyrelsen har tidigare framhållit önskvärdheten av elastiska lägenhetstyper. Sådana kan bl. a. åstadkommas genom produktion av smålägenheter som kan slås samman till större lägenheter eller genom att större lägenheter förses med uthyrningsrum med egen ingång, toaletterum och köksskåp. Beträffande denna fråga i övrigt hänvisar vi till folkpartiets bostadspolitiska motion till årets riksdag.

Ensamstående som ej har vårdnaden om barn kan inte få den hjälp till en hygglig bostad med inredning som bosättningslånen utgör. Detta uppfattas lätt som ett utslag av bristande vilja från samhället att förstå de en-

samståendes bostadsproblem. Ensamstående bör ha samma möjligheter till bostättningslån som gifta.

Ensamstående med barn

Ensamstående med barn har en i många avseenden besvärlig situation. Ett tillräckligt samhällsstöd för barntillsynen saknas alltjämt. Hjälp med barntillsynen måste erbjudas på ett mer generöst sätt av samhället i form av t. ex. mer utbyggda barnstugeplatser och familjedaghem och bättre service vid planeringen av ny bebyggelse. Dessa frågor har mera utförligt behandlats i motioner från vårt håll om bl. a. rättvisa åt kvinnorna och bostadspolitiken.

När barnen blir sjuka, blir många situation ohållbar. Det gäller visserligen även gifta föräldrar. Men ensamstående föräldrar har det i allmänhet exceptionellt besvärligt, då barnet blir sjukt. Deras enda möjlighet då är att välja mellan att stanna hemma och i många fall förlora hela familjeinkomsten eller att söka få social hemhjälp, vilket med bristande resurser i många kommuner kan vara nog så besvärligt. Den sociala hemhjälpen räcker för det första inte till för alla som behöver den och kan för det andra sällan träda till så snabbt att inte åtminstone en arbetsdag går förlorad för den ensamma föräldern. Först och främst bör givetvis den sociala hemhjälpen starkt utvecklas.

I många fall torde rätt till egen sjukpenning under barnets sjukdom vara ett gott alternativ till en social hemhjälp. En sådan rätt kan givetvis förenas med samma kontrollmöjligheter för försäkringskassan som vanlig sjukpenning. Två fördelar skulle vinnas med rätt till egen sjukpenning när barn är sjuka. För det första skulle det ge föräldrarna större valmöjligheter. För det andra skulle det medverka till att den sociala hemhjälpens hårt ansträngda resurser bättre skulle räckta till intill dess att den är tillfredsställande utbyggd.

Bostadstillägg för pensionärer

Bostadstillägg för pensionärer utgår enligt olika regler för gifta och ensamstående, varvid ensamstående får sämre bostadstillägg, beroende bl. a. på hårdare reduktion med hänsyn till sidoinkomster. Den pensionär, som blir änka eller änking, får alltså en reduktion av bostadstillägget utan att bostadskostnaderna ändras, om han eller hon kvarbor i den gamla lägenheten. I en hel del fall medför säkert detta, att den som mist sin make av ekonomiska skäl plötsligt blir tvingad att söka ny bostad. Det är klart olämpligt.

De fränskilda

Skilsmässa, särskilt för dem som har barn, innebär stora ekonomiska, sociala och psykiska påfrestningar. Många av dessa påfrestningar är själv-

fallet av den arten, att de inte är åtkomliga för samhälleliga åtgärder. Men andra bottnar i förhållanden som både behöver och kan reformeras.

I praktiken erhåller kvinnan nästan alltid vårdnaden om barnen. För fadern medför detta, att han måste lämna villan eller lägenheten, skaffa sig en annan bostad — om det är möjligt på dagens bostadsmarknad — samt betala underhåll till barnen. Att bägge föräldrarna även efter skilsmässa har att dela det ekonomiska ansvaret för barnen är självfallet en princip som vi inte vill rucka på. Erfarenheten visar emellertid, att män ofta drabbas hårdare än kvinnor av konsekvenserna av en skilsmässa. Det är naturligtvis först och främst en följd av att en man i praktiken i tvist med hustrun bara får vårdnaden om barnen i de fall, när hustrun anses direkt olämplig som barnuppfostrare. Med detta följer, som ovan nämnts, en rad konsekvenser för mannen av ekonomisk och social natur. Den traditionella syn som ligger bakom detta förhållande bör med kraft ifrågasättas. I särskild motion göres hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t om en översyn av de ensamståendes problem med beaktande av att vid beskattningen skäligen hänsyn tas till fastställda underhållsbidrag för barn.

Med hänvisning till det anförda hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam, allsidig översyn av de problem och svårigheter vilka möter olika kategorier ensamstående i samhället samt förslag till effektiva åtgärder för att avhjälpa och undanröja dessa problem och svårigheter. Därvid bör man särskilt

1. överse reglerna för bostadstillägg för pensionärer i avsikt att undanröja den försämring som nu inträder t. ex. för efterlevande make vid andre makens bortgång,
2. utreda möjligheten att ge yrkesarbetande föräldrar med hemmavarande minderåriga barn rätt till viss egen sjukpenning, då man tvingas stanna hemma vid barns sjukdom.

Stockholm den 21 januari 1970

Gunnar Helén (fp)

Olle Dahlén (fp)

Axel Andersson (fp)

Eric Peterson (fp)

Stig Stefanson (fp)

Ruth Hamrin-Thorell (fp)